

Список використаної літератури:

1. Глобалізація та її регіональні виміри / М.І. Долішній, У.Я. Садова, Л.К. Семів // Регіональна економіка. — 2002. — N 3. — С. 7-24
2. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти: У 2 ч. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М. З. Згуровський. - К.: НТУУ «КПІ», 2009. - Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. Аналіз - 2009. - 200 с.
3. Парфенцева Н.А. Международные и национальные статистические классификации: методология, опыт, проблемы / Н.А.Парфенцева. – К.: Наукова думка, 1999. – 360 с.

I. V. Khadzhynov

IMBALANCE OF UKRAINE'S OLD INDUSTRIAL REGION DEVELOPMENT

The article studies the influence of economic openness of old industrial regions of Ukraine on the development of their infrastructure. Openness of the economy provides a number of advantages associated with increasing of the competitiveness of the economy, on the other hand, extremely open economy is unable to resist external threats that eventually leads to loss of independence and inability to realize the national interests, negatively affects the economic security of the region.

УДК 33.009.12(477)

О.А. Беззубченко

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ
МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано основні макроекономічні показники розвитку української економіки, динаміку рівня міжнародної конкурентоспроможності по деяких товарних групах експорту України для визначення особливостей формування та функціонування елементів моделі національної конкурентоспроможності України.

Ключові слова: конкурентоспроможність країни, конкурентні переваги, індекс фактичних порівняльних переваг, інноваційно-інвестиційна діяльність, соціально-економічний й науково-технічний розвиток.

Розвитку світової економіки на сучасному етапі характерні процеси глобалізації господарських процесів, що мають тенденцію до поступового посилення, та супроводжуються залученням національних економік у світові господарські структури та міжнародні соціально-економічні процеси, посилюючи тим самим їх взаємозв'язок та взаємозалежність. Розвиток інтернаціоналізації призвів до виникнення інтеграційної взаємодії суб'єктів світового господарства, яка якісно змінює характер та механізми економічних процесів, визначає принципово нові умови функціонування країн та господарюючих суб'єктів. За цих умов першочергового значення для національних економік набуває проблема адаптації та модернізації соціально-економічних систем, що забезпечують національну конкурентоспроможність та сталий економічний розвиток як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Загальні тенденції та проблемні аспекти формування та використання конкурентних переваг країн на світових ринках широко висвітлені в сучасній науковій літературі, зокрема, їм приділено увагу в працях

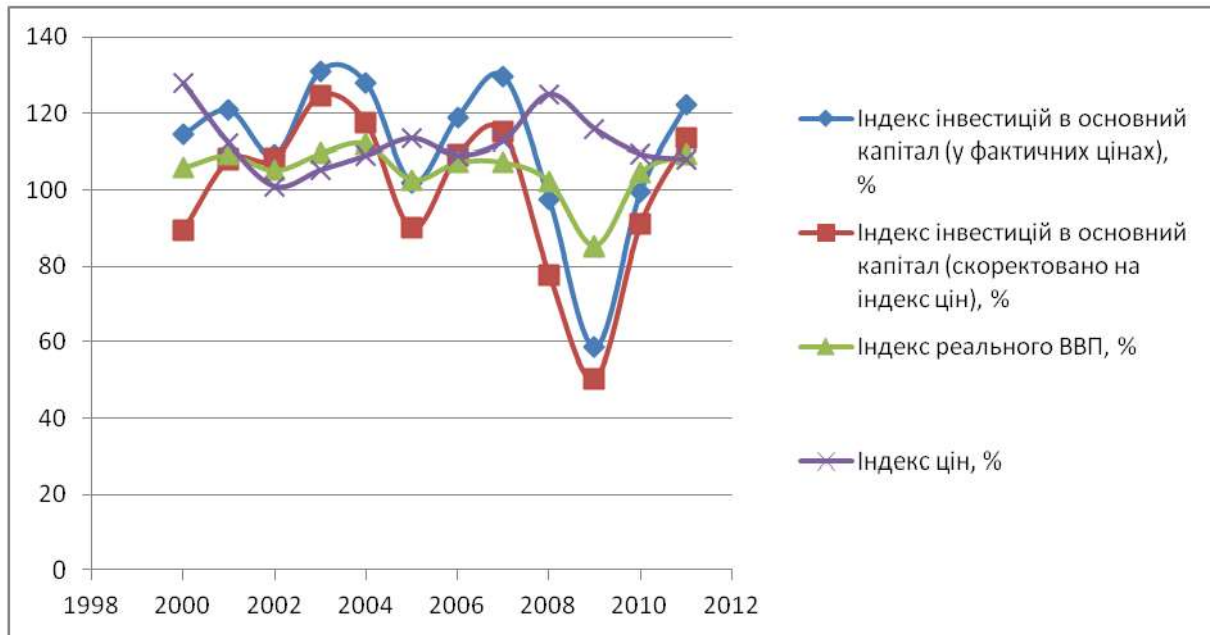
провідних українських та зарубіжних вчених – Л. Антонюк, Я. Базилюка, А. Селезнєва, О. Білоруса, Р. Фатхудінова, М. Портера, Р. Солоу, П. Кругмана, Г. Хамела, К. Прахалада та інших [1,2,3,4].

Незважаючи на наявність досить значної кількості досліджень відносно проблем, шляхів, механізмів, підходів щодо формування та функціонування моделі національної конкурентоспроможності України необхідно виявити фактори, здатні забезпечити пропозицію товарів і послуг, виготовлених в національній економіці за умов застосування новітніх технологій, вільного і справедливого ринку та зростаючих доходів населення.

Постановка завдання. Метою наукової роботи є аналіз основних макроекономічних показників розвитку української економіки та визначення особливостей формування та функціонування елементів моделі національної конкурентоспроможності України.

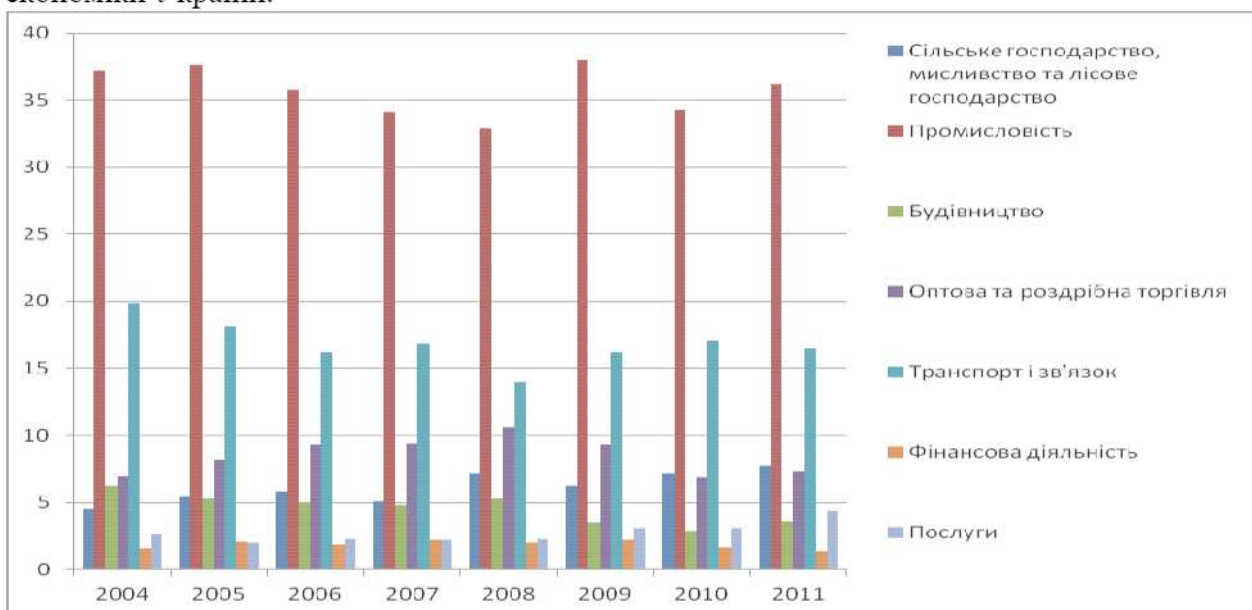
Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою ознакою конкурентоспроможності країни є її здатність пристосуватися до змін у світовому попиті та структурі виробництва. Для цього необхідно, щоб у країні існували економічні механізми, які відповідають за створення необхідних факторів виробництва, сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату та просування вітчизняних виробників на світові ринки. Необхідно постійно підтримувати найсприятливіші умови для функціонування цих економічних механізмів. Згідно з Л. Антонюк міжнародна конкурентоспроможність країни — це здатність країни займати і утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку при наявності потужного економічного потенціалу, який забезпечує динамічне зростання економіки на інноваційній основі; розвинутої системи ринкових інститутів; володінні значним інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами; здатністю гнучко реагувати на зміни світової кон'юнктури та, відповідно до цього, диверсифікувати своє виробництво, максимально забезпечуючи реалізацію національних інтересів заради безпеки економічної та високих стандартів життя населення [1] .

Аналіз основних макроекономічних показників розвитку української економіки [5] свідчить про її перебування у рецесивному стані, що проявляється у зниженні темпів зростання обсягів реального виробництва й одночасному зростанню темпів інфляції. Активне зростання ВВП спостерігалось в період 2002-2004 років й супроводжувалося низькими темпами росту цін, що, в цілому, забезпечувало господарюючим суб'єктам наявність певних фінансових резервів й стимулювало розширене виробництво на основі активного інвестування в основні фонди. Істотний вплив на інтенсифікацію інвестиційного процесу у країні в цей період справили також успішні ринкові перетворення в національній економіці, в результаті яких переважаючими стали недержавні форми власності (приватна і колективна). Проте, починаючи з 2005 року спостерігається тенденція до того, що темпи зростання виробництва є нижчими за темпи інфляційного процесу, що призводить до зменшення обігових фондів господарюючих суб'єктів та не дає можливості для подальшого зростання. Разом з тим, слід зазначити, що останні роки характеризуються збільшенням темпів інвестування в основний капітал, що за умов виваженої макроекономічної політики може стати в подальшому не тільки джерелом розширеного виробництва, а й прогресивних структурних змін в економіці. Динаміка показників ВВП, інфляції та інвестицій в основний капітал зображена на рисунку 1.

Рис. 1. Динаміка основних макроекономічних показників у 2000 – 2011 роках

Як бачимо, динаміка показників функціонування економіки останніх років дозволяє зробити припущення, що економічний розвиток України стримується не стільки недостатніми обсягами інвестування, скільки недосконалістю механізмів впливу на ринкові інститути регулювання інвестиційних потоків. Як результат, у промисловості переважна частина інвестицій орієнтується на експорт продукції паливно-сировинних галузей, металургії та первинної обробки металу, видобування енергетичних матеріалів, виробництво й розподіл електроенергії, газу та води. Відповідне скорочення інвестицій в інвестиційно-спрямовані галузі (приладо- і верстатобудування, комунікаційні, інформаційні та інфраструктурні) формує умови для тяжіння до екзогенної залежності всього відтворювального сектора національної економіки України.

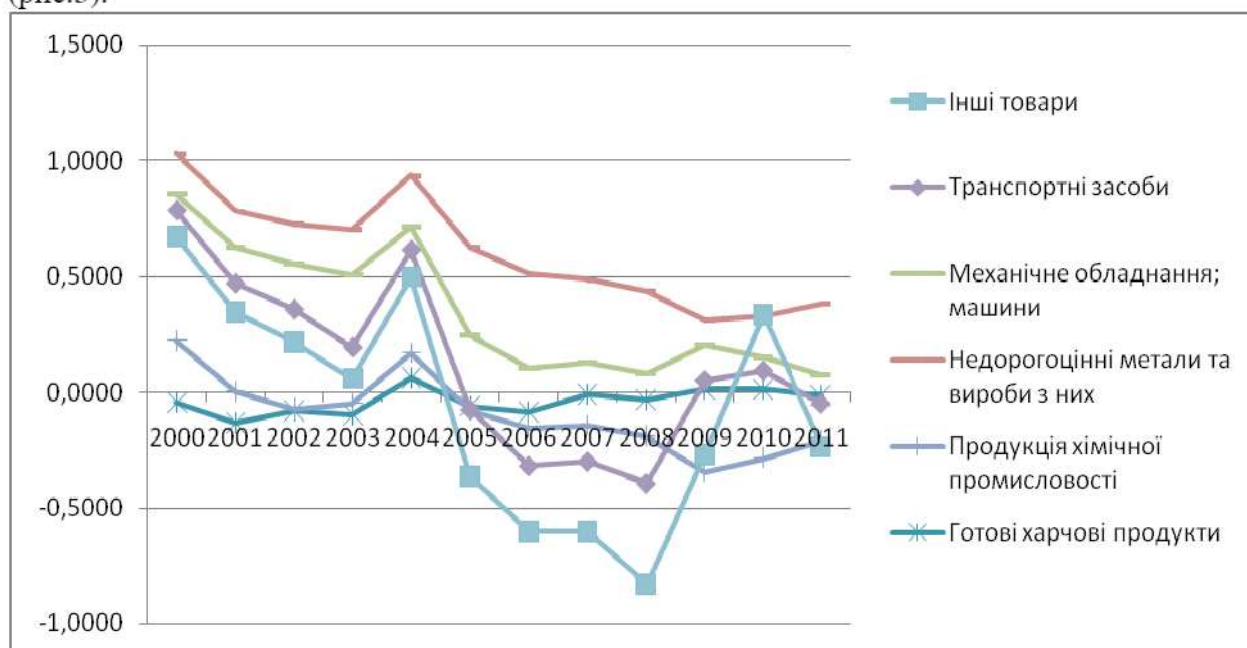
Рис. 2. Структура інвестицій в основний капітал в Україні в 2004-2011 роках

За період 2006–2008 рр. відбулося скорочення внеску інвестицій в промисловість України з 37,6 % до 32,8 % (частка сільського, мисливого та лісового господарства зменшилася з 5,4 % до 5,1 %, частка будівництва – з 5,3 % до 4,8 %, частка оптової та роздрібної торгівлі зросла з 8,2% до 10,6%). Загалом у формуванні ВВП серед видів промислової діяльності домінує промисловість, частка якої у ВВП у середньому за аналізований період становила 37,2 %, частка транспорту і зв'язку була на рівні 16,8 %.

Характерною тенденцією є скорочення за аналізований період частки транспорту і зв'язку з 19,8% до 16,5%. Обсяги інвестицій у промислове виробництво у посткризовому періоді характеризуються позитивною динамікою, у 2011 р. їх зростання становило 7,7 % .

Посткризове зростання промисловості досягнуте в основному за рахунок сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури [6]

Відповідно до концептуальної моделі міжнародної конкурентоспроможності країни, першочерговим завданням є аналіз структури та динаміки експортно-імпортних потоків, методико-методологічним підґрунтям якого виступає формула індексу фактичних порівняльних переваг. На основі статистичних звітів щодо динаміки експорту й імпорту України, а також структури й динаміки міжнародної торгівлі, розраховано індекси порівняльних переваг всіх галузей України, що дає змогу зробити висновок, що основними конкурентоспроможними галузями за цим індексом є металургійна галузь, як основна експортоорієнтована галузь України, машинобудівна, харчова галузь, галузь хімічної промисловості. Як бачимо, не дивлячись на поступову інтенсифікацію інноваційно-інвестиційної діяльності, відбуваються значні коливання цього показника, що свідчить про нестабільність позицій України на світових ринках (рис.3).

Рис. 3. Динаміка рівня міжнародної конкурентоспроможності по деяких товарних групах експорту України у 2000 – 2011 роках

Розраховані показники свідчать не тільки про відсутність конкурентних переваг в експорті продукції стратегічно важливих галузей України, що є наслідком поступової трансформації структури як експортних, так і імпортних потоків – відбувається

поступове зниження питомої ваги сировинної продукції та продукції з низьким рівнем обробки.

Така тенденція цілком відповідає особливостям розвитку сучасної міжнародної торгівлі й не може, на нашу думку, розглядатися як стратегічне джерело здобуття конкурентних переваг економіки, адже вона не супроводжується підвищенням конкурентоспроможності національної економічної системи.

Про наявність значних структурних змін свідчить також і коефіцієнт структурних змін Гат'єва, обчислений для експорту й імпорту України.

Для аналізу зміни товарної структури експорту України за 2001-2011 роки було розраховано коефіцієнт Гат'єва:

$$K_r = \sqrt{\frac{\sum (d_1 - d_0)^2}{\sum d_1^2 + d_0^2}} \quad (1)$$

Він склав 0,11, отже товарна структура зовнішньої торгівлі зазнала незначних змін, перш за все, за рахунок збільшення частки продовольчих товарів та зменшення обсягів експорту недорогоцінних металів. Однак ці товари все ще залишаються основою експорту України. Так в 2011 році а перше місце в структурі експорту України займають недорогоцінні метали та вироби з них, на другому місці знаходились продовольчі товари серед яких велику частку займали продукти рослинного походження. Мінеральні продукти займали третє місце, частка механічного обладнання, продукції хімічної промисловості та транспортних засобів становили відповідно 11%, 6,8% та 6,3%. Всі інші товари, які експортуються Україною, характеризувалися невеликими обсягами та загалом становили 9,6% від загального обсягу.

Для визначення товарної спеціалізації України в зовнішній торгівлі виберемо шість найбільш значущих груп товарів, які Україна імпортує та експортує. Для самого аналізу товарної спеціалізації було розраховано коефіцієнти внутрішньогалузевої міжнародної спеціалізації України (K_i^{GC}) для визначених груп товарів за формулою:

$$K_i^{GC} = \frac{E_i - I_i}{E_i + I_i} \cdot 100 \quad (2)$$

З огляду на результати розрахунків можна побачити, що з кожним роком Україна стає все більш імпортозалежною. Також неоптимістична ситуація спостерігається і в експортоорієнтованій галузі недорогоцінних металів та виробів з них, якщо K_i^{GC} за цією продукцією в 2001 році дорівнював 78,23% то вже к 2010 року цей показник знизився на 16,7% і склав 61,53%. Це означає, що більш дешева і конкурентоспроможна продукція з інших країн витісняє вітчизняних виробників зі світового ринку.

Головними причинами того, що у багатьох груп товарів коефіцієнт K_i^{GC} в 2010 році від'ємний, є відсутність в Україні нового модернізованого, інноваційного обладнання, нових технологій, що дозволило б значно покращити якість продукції, її конкурентоспроможність на українському та міжнародних ринках, збільшити швидкість випуску продукції, зменшити витрати на брак і робочу силу, зменшити забруднення навколишнього середовища, подовжити життєвий цикл товару. Україна потребує інвестицій в сферу промисловості саме для заміни старого обладнання. Підтримка експортоорієнтованих галузей поступово призведе до економічного зростання України. Отже, експортоорієнтованими групами товарів в Україні є недорогоцінні метали та вироби з них та продовольчі товари. Їх загальна частка в структурі експорту складає 53%.

Співставлення даних свідчить про спеціалізацію України на експорті сировинної продукції, а саме продукції сільського господарства та металургії. За цими товарними статтями Україна виступає чистим експортером. Наведена теза підтверджується також розрахованими коефіцієнтами внутрішньовидової міжнародної спеціалізації та експортної спеціалізації.

Слід наголосити, що такий формат міжнародної спеціалізації не відповідає стратегічним пріоритетам України, а відтак постає проблема дослідження шляхів реструктуризації експортно-імпортних потоків із збільшенням питомої ваги наукомісткої продукції. Реалізувати зазначену мету можливо за рахунок впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національного господарства.

Аналіз офіційних статистичних звітів показав, що включення національної економіки до системи міжнародного трансферу технологій через активізацію міжнародної торгівлі та інвестиційної діяльності, не дає бажаного результату в сфері інноваційно-інвестиційного розвитку країни, що обумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Враховуючи це, при розробці й реалізації державної політики в сфері підвищення рівня національної конкурентоспроможності слід, на нашу думку, робити акцент на розвиткові власного інноваційного потенціалу. Проте дослідження показало, що внутрішні джерела інноваційного розвитку також поступово деградують, в тому числі під тиском дії ефекту заміщення. Зазначені тенденції обумовлюють необхідність суттєвого вдосконалення державної інноваційно-інвестиційної політики, яка повинна враховувати абсолютні та порівняльні конкурентні переваги національної економіки та тенденції загальносвітового економічного та науково-технічного розвитку.

Аналіз показників розвитку міжнародних економічних відносин показав, що сучасна структура й динаміка світового господарства констатує одночасне функціонування суспільств різних типів. Це свідчить про нерівномірність протікання в часі й просторі процесів інтернаціоналізації, соціально-економічного й науково-технічного розвитку, а відтак, зазначена тенденція обумовлює структуру системи міжнародного поділу праці. За цих умов забезпечення конкурентоспроможності національних економік можливе тільки за умов стимулювання розвитку інноваційної сфери.

Разом з тим, слід зазначити, що останні роки характеризуються збільшенням темпів інвестування в основний капітал, що за умов виваженої макроекономічної політики може стати в подальшому не тільки джерелом розширеного виробництва, а й прогресивних структурних змін в економіці. Динаміка показників функціонування економіки останніх років дозволяє зробити припущення, що економічний розвиток України стримується не стільки недостатніми обсягами інвестування, скільки недосконалістю механізмів впливу на ринкові інститути регулювання інвестиційних потоків. Як результат, у промисловості переважна частина інвестицій орієнтується на експорт продукції паливно-сировинних галузей, металургії та первинної обробки металу, видобування енергетичних матеріалів, виробництво й розподіл електроенергії, газу та води. У технологічній частині капітальних вкладень домінує 3-й технологічний уклад і лише близько 10% складає 4-й технологічний уклад.

Таким чином, для підвищення міжнародної технологічної конкурентоспроможності України необхідно оцінити наявну систему взаємозв'язків між чинниками та показниками інноваційно-інвестиційного розвитку для вироблення ефективних заходів державної політики щодо інноваційної реструктуризації національної економіки.

Список використаної літератури

1. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л.Л. Антонюк. — К.: КНЕУ, 2004. — 275 с.
2. Базилюк Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: Монографія./ Я. Б. Базилюк. — К.: НІСД, 2002. — 132 с.
3. Білорус О. Конкурентоспроможність у сучасному глобальному світі / О. Білорус, Ю. Мацейко // Економічний часопис XXI. — 2002. — № 9. — С. 7—13.
4. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі / І. Бураковський. — К.: Основи, 2003. — 240 с.
5. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс] // Режим доступу до звітів: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Реструктуризація промисловості України у процесі посткризового відновлення. —К.:НІСД, 2011. — 54 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/restrukt-30659.pdf>
7. Гальвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях / М. Гальвановский, В. Жуковская, И. Трофимова // Российский экономический журнал. — 1998. — № 3. — С. 67—77.
8. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко. — К.: Знання України, 2002. — С. 324.
9. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. — К., 1998. — С. 389

О. Bezzubchenko

**PECULIARITIES OF FORMING AND FUNCTIONING OF NATIONAL
UKRAINIAN COMPETITIVENESS MODEL' ELEMENTS**

The article analyzes the main macroeconomic indicators of the Ukrainian economy, dynamics of international competitiveness in some commodity groups of Ukraine's exports to define features of the formation and functioning of the model elements of the national competitiveness of Ukraine.

УДК 331.526

С. П. Калініна

**ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЗАЙНЯТОСТІ НА МІКРОРІВНІ**

Статтю присвячено дослідженню механізму кадрового забезпечення і управління персоналом підприємства, який би відповідав вимогам швидкої реалізації нових наукових, технічних, організаційних і економічних ідей в практику діяльності підприємства, а також апріорі забезпечував успішну його реструктуризацію.

Ключові слова: реструктуризація, зайнятість, управління персоналом, кадрова політика, мотивація персоналу, стимулювання персоналу.

Реструктуризація підприємства як основний напрям реструктуризації зайнятості на мікрорівні передбачає докорінні зміни в усіх його ланках – виробництві, фінансах, кадрах тощо. Ці зміни мають здійснюватись комплексно. Запровадження виробництва нових товарів і послуг лише тоді дасть позитивні результати, коли будуть по-новому